

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Staffan Wahlén
08-563 086 17
staffan.wahlen@hsv.se
REMISS

2009-01-07
Reg.nr 13-5406-08

Remissvar rörande Gemensamma examina (Ds 2008:80)

Högskoleverkets avger härmed svar på remiss rörande departementsskrivelsen Gemensamma examina (Ds 2008:80).

Uppdraget och genomförandet

Uppdraget till utredaren var att lämna ett förslag som möjliggör för svenska universitet och högskolor med offentlig huvudman och enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd att gemensamt med utländska läroanstalter eller inom landet utfärda gemensamma examina. Det ingick ytterligare att överväga och föreslå vad som bör menas med en gemensam examen.

Som utredaren framhåller är utvecklingen av gemensamma program viktig, och införandet av gemensamma examina är väsentligt inte minst i ett europeiskt perspektiv eftersom Erasmus Mundus starkt driver frågan. Det kan dock ifrågasättas om utredningen ligger rätt i tid, eftersom förutsättningarna för att möjliggöra gemensamma examina kan förändras radikalt om de förslag som framförs i utredningen Självständiga lärosäten (SOU 2008:104) genomförs.

Utredaren har gått noggrant till väga. Han redogör för samarbetet beträffande den högre utbildningen i Europa inom ramen för bl.a. Lissabonkonventionen och Bolognaprocessen samt samarbetet inom Norden. Vidare görs en genomgång av hur gemensamma examina (joint degrees) utvecklats främst inom ramen för Bolognaprocessen. När det gäller det nordiska samarbetet kan här tilläggas att Nordiska ministerrådet stöder utvecklingen av nya nordiska masterprogram genom särskilda anslag både 2007 och 2009.

Några exempel ges på länder som (under vissa förutsättningar) accepterar gemensamma examina (Danmark, Finland, Norge, Frankrike och Tyskland), och förutsättningarna som gäller i dessa länder går igenom. Det framgår av denna genomgång att reglerna är delvis olika. Dock nämns inte att dessa olikheter i vissa fall kan medföra svårigheter för olika länder att komma överens om på vilka villkor gemensamma examina ska kunna utfärdas.

Reglering av gemensamma examina och program

Högskoleverket har inget att invända mot förslaget att gemensamma examina ska byggas på gemensamma program. Verket ser också positivt på att gemensamma examina förutsätter att samtliga de lärosäten som står bakom det gemensamma programmet har rätt att utfärda den examen som avses. Verket kan dock i dag inte tillstyrka att utredarens förslag genomförs, då utredningen vad gäller dessa väcker fler frågor än den ger svar på.

Utredaren har inte gått in på de problem som kan uppkomma i och kring särskilt gemensamma program, utan har hänvisat till att lärosätena ska hantera dessa genom överenskommelser. Flera frågor som rör studenternas rättsäkerhet torde svårligen kunna hanteras genom dessa överenskommelser, som ju bara binder de parter som står bakom överenskommelsen.

Bestämmelserna om vilka beslut som kan överklagas vid de statliga lärosätena kan inte avtalas bort. Ett lärosäte fattar en rad beslut som rör studenten under hans eller hennes studier som inte alltid rör en kurs som sådan: t.ex. antagning (inkl. behörighetsbeslut), anstånd med studiestart, studieuppehåll och disciplinbeslut. Dessa beslut går då besluten fattats av statliga lärosäten att överklaga. Utredaren har inte gått igenom konsekvenserna av olika lösningar i dessa fall, utan nämner bara beslut om examensbevis. Innebär t.ex. ett överlämnande av förvaltningsuppgift att det utländska lärosätet ska pröva om den sökande är behörig till programmet? Beslut om anstånd med studiestart och studieuppehåll är beslut som kan röra programmet mer än kursen. Vilket lärosäte är vid ett avslagsbeslut part hos Överklagandenämnden för högskolan? Det utvidgade studentbegrepp som föreslås innebär att studenter som läser på gemensamt program omfattas av de regler som finns om avskiljande och disciplinära åtgärder. Frågan uppkommer då om vilken rättsverkan ett beslut om avskiljande får för dessa program. Verkställigheten av sådana beslut torde i vissa fall försvåras. Det finns alltså en rad frågor som kräver ytterligare utredning innan gemensamma program kan inrättas.

När det gäller gemensamma examina skriver utredaren att det som föreslås är en dubbel examen – inte en gemensam examen. Högskoleverket instämmer i denna bedömning. Vad som föreslås är snarare att lärosätena ges möjlighet att utfärda gemensamma examensbevis. Även här återstår frågor att utreda, även här avseende bl.a överklagande av beslut och studenternas rättsäkerhet när två svenska lärosäten samarbetar. Kan studenten välja att bara överklaga ett lärosätes beslut att inte utfärda examensbevis och vad blir konsekvenserna av det?

Kvalitetssäkring

Den komplettering av Lissabonkonventionen som gjordes 2004 ("Recommendations on the Recognition of Joint Degrees") uppmanar bland annat de länder vars lärosäten medverkar i gemensamma program att se till att lärosätena

informerar nationella myndigheter om att de deltar i sådana. Detta sker för närvarande inte i Sverige, vilket bidrar till att kännedomen om hur många och vilka program som faktiskt existerar är ofullständig.

Kompletteringen av Lissabonkonventionen innebär också bland annat att de länder som ratificerat den uppmanas att ändra sin lagstiftning för att möjliggöra att gemensamma examensbevis erkänns på samma sätt som nationella utbildningsbevis. Dock får den mottagande parten ställa vissa villkor. Bland dessa finns krav på att alla delar av utbildningen ska vara kvalitetsgranskade eller på annat sätt erkända i respektive utbildningsland. Detta gäller även om de studier som legat till grund för examensbeviset inte har bedrivits vid alla deltagande lärosäten.

Frågan är hur en sådan kvalitetssäkring ska kunna genomföras på ett rationellt sätt. Förhållandena varierar mellan olika länder. I Sverige ingår gemensamma program för närvarande inte i de utvärderingar som genomförs av Högskoleverket. I flera andra länder ingår de i utvärderingsorganens åtaganden, och för närvarande utvärderar/ackrediterar ofta varje lands utvärderingsorgan inte bara den del av ett program som ges av lärosäte(n) i det egna landet utan även de delar som ges av universitet eller högskolor i andra länder. Det innebär att ett och samma program kan komma att utvärderas eller ackrediteras ett antal gånger av olika organisationer. Den rimliga lösningen på detta problem är att de länder vars lärosäten medverkar i gemensamma program träffar överenskommelser om att genomföra gemensamma utvärderingar/ackrediteringar, alternativt att samtliga länder accepterar en utvärdering gjord av ett av de medverkande länderna. Sådana överenskommelser har gjorts till exempel mellan ett stort antal länder framför allt beträffande utbildningar inom det tekniska området (the Washington Accord). Motsvarande utveckling sker sedan flera år inom EU (EUR-ACE). Det europeiska konsortiet för ackreditering (ECA), som omfattar ett antal, framför allt centraleuropeiska, länder driver för närvarande en liknande linje.

Sverige ledde 2005-2006 genom Högskoleverket ett europeiskt projekt inom ramen för the European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), som syftade till att utarbeta modeller för gemensam utvärdering. Förslag till hur sådan utvärdering skulle kunna genomföras lades fram. Nordiska Ministerrådet stöder för närvarande utvecklingen av sex gemensamma nordiska masterprogram (se ovan) och även ett projekt för utarbetande av metoder och kriterier för gemensam utvärdering. Det senare leds av Högskoleverket, och en rapport kommer att framläggas senast i september 2009.

De problem som hittills identifierats har i stor utsträckning att göra med det regelverk som gäller för gemensamma examina i de olika länderna, inklusive de länder som under vissa förutsättningar tillåter sådana. Ett exempel är den danska lagstiftningen som kräver att alla danska utbildningar ska ackrediteras och att enbart de som uppfyller vissa givna kriterier godkänns. Samtliga dessa kriterier ska uppfyllas även beträffande de kurser som genomförs vid samtliga medverkande lärosäten. I praktiken innebär detta att de danska kriterierna kommer att gälla för

hela det gemensamma programmet. Liknande arrangemang finns i andra länder och om regelsystemen i samtliga länder vars universitet medverkar i gemensamma program skulle tillämpas, riskerar mängden kriterier som ska uppfyllas att bli ohanterligt stor.

Ett liknande problem utgör den ackreditering i efterhand som den svenska modellen för utvärdering av ämnen och program innebär. Om en utbildning inte uppfyller rimliga krav på kvalitet kan examensrätten dras in. Ett svenskt lärosäte skulle kunna förlora sin rätt att utfärda en examen som är en förutsättning för att delta i ett gemensamt program. En överenskommelse beträffande utvärdering/ackreditering av gemensamma program är av detta och andra skäl således önskvärd.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser Högskoleverket att ovannämnda frågor kräver ytterligare utredning innan gemensamma program och gemensamma examina kan införas.

Ärendet har beslutats av universitetskanslern Anders Flodström efter föredragning av utredaren Staffan Wahlén i närvaro av avdelningschefen Clas-Uno Frykholm och huvudsekreteraren Lena Adamson. I ärendets handläggning har dessutom deltagit verksjuristen Marie Stern Wärn, utredarna Lena Eriksson och Karin Järplid Linde, seniore rådgivaren Lennart Ståhle samt vik. avdelningschefen Nina Kowalewska.

Anders Flodström

Staffan Wahlén